

STIFTELSEN UPPLANDSMUSEET

UNDER 1971

Museistiftelsens huvudmän

Stiftelsen Upplandsmuseets huvudmän är Uppsala läns landsting, Uppsala stad, Stockholms läns landsting och Upplands fornminnesförening.

Museistiftelsens styrelse

Museistiftelsens styrelse har haft följande sammansättning:

Valda av *Uppsala läns landsting*: bibliotekarie Samuel Eriksson, Tierp, och docent Stig Björklund, Rasbokil. Suppleanter: förman Karl Törnqvist, Enköping, och fil. stud. Thomas Korsfeldt, Uppsala.

Valda av *Uppsala kommun*: organisationschef Ivar Lindberg, Uppsala, och bitr. prof. Per Ekman, Uppsala. Suppleanter: kontorist Ingrid Litsner, Uppsala, och herr Rune Stenbom, Uppsala.

Valda av *Stockholms läns landsting*: godsägare Lennart Stiernstedt, Knivsta. Suppleant: rektor Ryno Vigedal, Enskede.

Valda av *Upplands fornminnesförening*: docent Manne Eriksson, Uppsala. Suppleant: redaktör Ellis Edman, Uppsala.

Själskriven ledamot, sekreterare och museiföreståndare: landsantikvarie Ola Ehn, Uppsala.

Styrelsens ordförande var hr Samuel Eriksson och vice ordförande hr Manne Eriksson.

Arbetsutskott: ordföranden, vice ordföranden, skattmästaren och sekreteraren samt herr Per Ekman.

Skattmästare: f. bankdirektör Gunnar Rosenborg, Uppsala, t. o. m. 13.6.71. Fr. o. m. 14.6.71 kamrer Rune Skogum, Uppsala.

Revisorer: utsedda av *Uppsala kommun*: föreståndare Eric Ljungberg, Uppsala. Suppleant: 1:ste byråinspektör Sven Edman, Uppsala. Utsedda av *Uppsala läns landsting*: bankdirektör Erik Murén, Enköping. Suppleant: fru Margit Bescher, Enköping.

Årsanslag

För år 1971 har huvudmännen beviljat museistiftelsen anslag om 291 000 kronor, fördelat i enlighet med de procenttal, som fastställts genom principuttalande i ingressen till museistiftelsens stadgar, dvs. för Uppsala kommun 45 %, för Uppsala läns landsting 40 %, för Stockholms läns landsting 10 % och för Upplands fornminnesförening 5 %.

Fr. o. m. år 1970 ingår Disagården i Gamla Uppsala som en avdelning under Upplandsmuseet. Disagårdens anslag har varit 31 700 kronor, av vilket Uppsala kommun betalat 15 800 kronor, Uppsala läns landsting 14 100 kronor och Upplands fornminnesförening 1 800 kronor.

Personal

Museiföreståndare har varit landsantikvarie Ola Ehn, museiintendent Helena Harnesk, museivaktmästare Åke Gustafsson, receptionister Elsa Hultman och Anna Sennerfeldt, vakter i museet Anna-Greta Lindblom, Anna Lundin och Göta Malm. Under landsantikvariens semester har antikvarie Anna-Märta Berg varit tjänsteförrättande museiföreståndare. Extra amanuens för katalogisering av nyförvärv till museet var 3.5–6.8 fil. stud. Berit Eldvik. Amanuenser på Disagården var 24.5–30.9 fil. stud. Katarina Nilsson, heltid, och 24.5–24.9 fil. stud. Barbro Ward, halvtid. Vaktmästare med timtjänstgöring på Disagården var fil. stud. Barbro Ward.

Som guider vid museet har tjänstgjort fil. kand:erna Lena Boethius, Tomas Knuthammar och Eva Norenhag samt fil. stud:erna Katarina Nilsson och Barbro Ward.

Kanslist vid Upplandsmuseets och Upplands fornminnesförenings gemensamma kansli har varit Margot Adolphson.

Dokumenterande verksamhet

Museet registrerar genom att insamla föremål, fotografier och företeelser landskapets sociala liv, historia, utveckling och kulturprodukter. Resurserna räcker endast till ett selektivt förvärv av de föremål och fotografier som erbjuds museet såsom gåvor. En systematisk, dokumenterande verksamhet, som med föremål, fotografier och uppteckningar belyser en inom museets verksamhetsområde viktig företeelse, har alltså icke kunnat bedrivas.

Bland de gåvor som registrerats under år 1971 kan nämnas:

En större samling skor som tillverkats eller är av modell som tillverkats på Hästens Skofabrik i Uppsala. Skosamlingen är representativ för firmans produktion 1898–1950, dvs. för så gott som hela den tid som Hästens Skofabrik bedrivit sin verksamhet i Uppsala. Gåva av disponent Arne Larshammar, Uppsala.

Handarbeten förfärdigade av Maja Hahr, senare gift Ljungström, under hennes utbildning till skolkökslärarinna på Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, 1909–11. Gåva av Maria Ljungströms sterbhus, Jönköping.

Ryamatta, »Kalk», med originalskisser samt ett antal färgbilder av ryor komponerade under 1950- och 60-talen. Gåva av textilkonstnärinnan Ingrid Skerfe, Uppsala.

Doktorsfrack, hatt, hattask, lagerkrans och ring, anskaffade till docent John Palmgrens promotion i Uppsala 1917. Gåva av fru Eleonora Palmgren, Uppsala.

Damskor av blått skinn tillverkade på Hästens skofabrik i Uppsala omkr. 1950. Skorna ingår i en stor samling Hästen-skor som införlivats med museets samlingar under året. Foto Sven Österberg.

Ett antal föremål från Charlotte Svenssons handsk- och parfymaffär, Drottninggatan 4, Uppsala. Föremålen belyser verksamheten under firmans äldsta tid. Affären grundades 1884. Gåva av fröken Linnéa Nyström och fröken Greta Wikholm, bägge Uppsala.

Fröken Gertrud Nilssons hela privata samling av rotarbeten tillverkade av henne själv, hennes arbetsredskap samt fotografier visande arbetssituationen och produkterna. Gåvan, som kommer från Individuell Människohjälp (IM), Lund, belyser på ett utmärkt sätt rotkorgstekniken.

Skolklassfotografier från olika skolor inom nuvarande Uppsala kommun. Bilderna daterar sig från tiden 1890–1945. Flera olika givare.

Sju föremål, inköpta av Upplands fornminnesförening, har deponerats på Upplandsmuseet. Bland föremålen kan nämnas:

En prydnadsrya som är ett bra exempel på den omfattande ryavävningen i Bälinge socken under 1800-talets mitt.

En oljemålning med motiv från S:t Eriks brunn, Uppsala, 1800-talets senare del.

En stillhistoriskt intressant sockerströare av silver, gjord av guldsmeden Carl Fahlberg i Uppsala 1772.

Utställningar och annan utåtriktad verksamhet

Tyvärre har Upplandsmuseets resurser under 1971 ej medgivit museet att i rubricerade verksamhet leva upp till den målsättning, som museistyrelsen antog 20.3.1970.

Ang. besöksfrekvensen se denna rubrik i årsberättelsen.

Således har endast två utställningar helt kunnat produceras av museet.

Middag på Uppsala stads folkskolors eftermiddagshem. Till eftermiddagshemmet, som låg i Prins Gustafs skola, kom barn från familjer där modern yrkesarbetade eller från familjer som var mindre bemedlade. Foto omkr. 1932. Fotografier av detta slag utgör en mycket värdefull dokumentation i museets samlingar.

Fyra utställningar har varit samproduktioner med utomstående och övriga sju har helt producerats av utomstående. All programverksamhet har måst ordnas i samarbete med utomstående då museet under 1971 helt saknat medel för dyl. verksamhet.

Besökssiffror anges endast för sådana utställningar vars besökssiffror ej påverkats av andra samtidigt pågående utställningar.

Vem bestämmer? Uppsala kommun förr och nu

25.1–31.3, 7 159 besökare. Producerad av Upplandsmuseet och Uppsala kommun, Informationssekreteraren. Utställningen tillkom med anledning av den sista kommunsammanläggningen och Uppsala kommuns bildande den 1.1.1971. Utställningen skildrade, inom det område som geografiskt utgör den nya kommunen, den kommunala självstyrelsens födelse och utveckling fram t. o. m. dagens situation. Till utställningen utarbetades arbetsuppgifter för grundskolans högstadium och för gymnasiet/fackskolan. Invigningen förrättades av kommunfullmäktiges ordförande Brita Nordlander, i samband med Uppsala kommunfullmäktiges första sammanträde.

Västlands kvarn

7.2–21.2. Producerad av Upplands fornminnesförening/Upplandsmuseet. Utställningen var en dokumentation av arbetsrutinen i Västlands kvarn under

SOCKNEN före 1863

LOVET
BESLUTANDE
ORGAN

SOCKENSTÄMMA

Bestod av alla män, som ägde gård. Ju rikare man var, desto fler röster hade man. En godsägare kunde ha 100 röster mot en bondes 10 à 20

BESLUTAVAN
OM SÖLVRETT
SÄLLANADE
ORGAN

VÄLDA
AV STÄMMAN
ELLER PÅLÅ
VÄRSTYRELSE

KOMMITTEER FÖR
OLIKA ÄNDAMÅL

SKOLTYRELSE

SOCKENNÄMND

KYRKORÄD

ARBETS
UPPGIFTER

SOCKENMAGASIN

FATTIGVÅRD Efter 1847 en mycket viktig uppgift

KYRKLIG VERKSAMHET

FÖRVALTA SOCKNENS
EGENDOM

Fattigstugan i BÅLINGE

HAGBY kyrka

ÖVERENKOMMELSER OM
VÄGHÅLLNING OCH SNÖ-
PLOGNING

FOLKSKOLA obligatorisk från 1842

HÄLSÖVÅRD

SKOGSTIBBLES bildade skola från 1838

BESTYLLA OM UTSKRÄNKNING OCH FÖRSÄLJNING
AV ALKOHOL, från 1855

ANSTÄLLA SOCKEN-
HANTVERKARE

ÖVERVAKA ÖRDNINGEN

Skärm från utställningen Vem bestämmer? Uppsala kommun förr och nu. Foto Sven Österberg.

en dag 1970. Den tillkom för att främst för hembygdsföreningarna visa vilka objekt som kan och bör dokumenteras och hur dokumenterande material kan användas.

Utställningen visades av fornminnesföreningen på ett flertal platser ute i länet.

»Sjung, sjung du underbara sång», serien musik på museum

16.2. Samarr. Kursverksamheten/Upplandsmuseet. Musik och kulturhistoria från romantikens Uppsala. Musiken framfördes av Marica Almqvist, Bo Andersson, Ernst Thorsson, Berith Wikström m. fl. Gurli Taube kåserade om Malla Silverstolpe och hennes krets.

Folkmusikfest, serien musik på museum

17.3. Samarr. Kursverksamheten/Upplandsmuseet. En afton med gammal svensk folkkultur. Svea Jansson sjöng folkvisor och ballader, Erik Sahlström och Viksta-Lasse framförde uppländsk spelmannsfolk, Philochoros dansade folkdanser. Märta Ramsten, Visarkivet, gav musikhistoriska kommentarer och Helena Harnesk talade om existensen av folkligt konsthantverk i gårdagens och dagens Sverige. Synpunkterna konkretiserades med till detta tillfälle utställda föremål.

Hemma i Alunda och ute i världen. Folkkonst från 1930- och 1940-talen

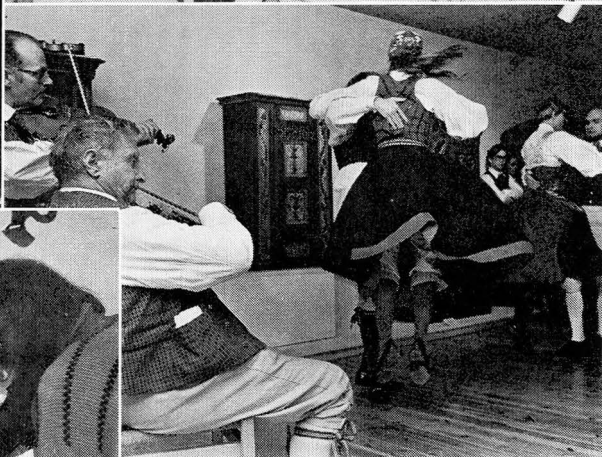
3.4-31.5. Producerad av Upplands fornminnesförening/Upplandsmuseet. Utställningen bestod av snidade och målade figurscener av trä utförda av Erik och Hanna Ahlén, Ramhäll, Alunda. Konstnärsparets miljö och bakgrund inledde utställningen. Utställningen visades av fornminnesföreningen på två andra platser.

En blommande afton, serien musik på museum

20.4. Samarr. Kursverksamheten/Upplandsmuseet. Musik och kulturhistoria från jugendtidens Sverige. Musiken framfördes av Marica Apelqvist, Gunnar Birgegård, Ingmar Milveden, Per och Örjan Näsborn samt Uppsala Akademiska Kammarkör med Dan-Olof Stenlund. Elisabet Hidemark talade om »Naturupplevelse och livsberusning i jugendtidens Sverige». Föremål ur museets jugendsamling utställdes.

Fem miljöer

5-24.4. Producerad av studerande vid Institutionen för konstvetenskap, AB 2-kursen, vid Uppsala universitet. Utställningen debatterade och kritiserade olika miljöer i Uppsala: köpmiljöer, Akademiska sjukhuset, Kvarngärdet, studentbostäderna i Flogsta samt boendemiljön vid Övre Slottsgatans norra del.

Folkmusikfest, nr 4 i serien Musik på museum. Intresset för folkmusikfesten var så stort att inte tillnärmelsevis alla som ville vara med kunde rymmas i museilokalerna. Foto Assar Lindberg.

*Mattor som du vill ha dem. En idéutställning
av Silja Karlsson*

30.4–29.8. Producerad av Silja Karlsson. Utställningen bestod av textilkonstnärinnan Silja Karlssons maskinvävda mattor som en konsument till rimligt pris kan få färgsatta och randade i samråd med konstnärinnan. Alltså en idé

som återgår på det förindustriella konsumtionsmönstret. Detta framhölls i en särskild del av utställningen.

Tidernas brillor

24.5–29.8. Producerad av studerande i museiteknik vid Uppsala universitet. Utställningen bestod av glasögon och andra synverktyg.

»Om fredag resa vi till Lappland». En utställning om von Dübens resor till Lappland 1868 och 1871

24.5–15.6. Producerad av studerande i museiteknik vid Uppsala universitet. Utställningen bestod av fotografier och annat forskningsmaterial från Gustaf von Dübens forskningsresor i Lappland.

Programverksamhet på Disagården

31.5–12.9. På Disagården har under sommaren ordnats en rad söndagsprogram som arrangerats av Upplandsmuseet och Uppsala Ungdomsring. Museets amans har utövat viss vetenskaplig kontroll av de kulturhistoriskt inriktade programmen.

Gudstjänst, folkdans.

31.5. 300 besökare.

Hembygdsteater »En bystämma», vävning, dans, lekar.

6.6. 300 besökare.

Folkdans, lekar, allsång.

13.6. 500 besökare.

Fårklippning, växtfärgning, spinning.

20.6. 700 besökare.

Midsommarafton: lekar, folkdans, kämpalekar, musik m. m.

25.6. 4 000 besökare.

Midsommardagen: lekar, folkdans, musik, korgarbete.

26.6. 2 000 besökare.

Kämpalekar.

4.7. 300 besökare.

Fiskrökning.

11.7. 300 besökare.

Träslöjd.

18.7. 400 besökare.

Folkmusik. Disalaget, Sven Berger.

25.7. 600 besökare.

Textilslöjd.

1.8. 500 besökare.

Ystning, smörkärning, messmörskokning m. m.

8.8. 200 besökare.

Programmet inställt p. g. a. dåligt väder.

15.8. 100 besökare.

Hembygdens dag: föredrag om skrock och seder, textil slöjd, musik, folkdans.

22.8. 500 besökare.

Folkmusik, Upplands spelmansförbund.

29.8. 700 besökare.

Kryddag. Föredrag, teater »Bomullsklänningen».

5.9. 250 besökare.

Slagtröskning, halmarbete, ölsupa.

12.9. 400 besökare.

Sprängning pågår. En tankeställare om innerstadens förnyelse

4-27.6. Producerad av Riksutställningar. Utställningen var en kritisk analys av förvandlingen av våra stadskärnor. En svit Uppsala-bilder ingick i utställningen.

Östasienvecka

30.8.-5.9. Arr. Östasiatiska föreningen/Institutionen för östasiatiska språk. Under veckan visades en mindre utställning av japanska träsnitt och kinesisk kalligrafi och på kvällarna ordnades filmvisningar och föredrag med östasiatiskt innehåll.

Gunnar Sundgrens Uppsala. En fotoutställning

11.9.-3.10, 3 331 besökare. Utställningen, som var producerad av Upplandsmuseet, fungerade dels som en presentation av Gunnar Sundgrens fotokonst, dels som ett diskussionsinlägg i den pågående debatten om stadsmiljön i Uppsala. Fotografierna var från omkr. 1920 till omkr. 1960. Till utställningen gjordes en katalog. Riksdagsman John Lundberg öppnade utställningen.

Programverksamhet med anledning av utställningen:

Fotograf Sören Hallgren presenterade fotografen och konstnären Gunnar Sundgren och arkitekt Viking Göransson talade om »Miljöfrågor i Uppsala under 1940- och 50-talen.» 29.9. Samarr. Upplandsmuseet/Värda Uppsala.

Konsert

4.10. Samarr. Kammarmusikföreningen/Upplandsmuseet. Musiken framfördes av Mälarkvartetten.

På Disagården ordnades varje söndag under sommaren olika aktiviteter. En söndag ägnades åt textilframställning med bl. a. fårklippning, kardning och spånad.

Stoppa och klä om. Tapetserarhantverket nu och då

23.10–21.11, 5 034 besökare. Utställningen producerad av Upplandsmuseet och Uppsala Tapetseraremästareförening. En utställning om ett gammalt hantverk och hur det lever vidare i dag i verkstäderna och i skolutbildningen. I ut-

En riktig tapetserarverkstad fungerade varje dag på utställningen Stoppa och klä om – tapetserarhantverket nu och då.

ställningen ingick en samling gamla stolar med originalklädsel och en arbetande tapetserarverkstad. Utställningen öppnades av tapetserareförbundets ordförande Karl-Erik Johansson.

Programverksamhet med anledning av utställningen:

Informationskväll om utbildningen inom tapetserarhantverket.

27.10. Denna kväll ordnades främst för ungdomar och lärare som är intresserade av rekryteringen till tapetserarhantverket. Medverkande: förbundsordförande Karl-Erik Johansson och yrkeslärare Torsten Åkervall.

Tapetserarkonst och heminredning.

1.11. Föredrag av Gunnel Hazelius-Berg.

Konsert

8.11. Samarr. Kammarmusikföreningen/Upplandsmuseet. Pianoafton med pianisten Lars Ros.

Konsert

22.11. Samarr. Kammarmusikföreningen/Upplandsmuseet. Musiken framfördes av Lysellkvartetten.

Laxfiske. En utställning om laxfisket i Älvkarleby och övriga Sverige

1.12–9.1.1972. Producerad av Nordiska museet och på Upplandsmuseet kompletterad med ett akvarium med levande laxar.

Uppländsk jultradition

21.12–13.1.1972. På museets gård ordnades ett julträd av en typ som i gammal tid förekommit i Knivsta socken och i Walmstedtska gårdens skyltfönster utställdes ett julbord, dukat enligt en beskrivning från Sko socken på 1800-talets mitt.

Julgille

21.12. Samarr. Kursverksamheten/Upplandsmuseet. Med utgångspunkt från det ovan nämnda julbordet, då placerat i museet, talade Katarina Nilsson om uppländska julseder. Julvisor, folkvisor, folkmusik och folkdanser framfördes av Björklinge ungdomskör, Maria Nolgård, Renate Persson och Emil Olsson m. fl.

Information om Upplandsmuseet och Upplands fornminnesförening

En vandringsutställning som i bild och text kortfattat informerade om museets och fornminnesföreningens arbetsuppgifter, ekonomi och arbetskraft. Utställningen var i första hand avsedd för förtroendemän och anställda hos de bägge institutionernas anslagsgivare. Utställningen visades under året på Stadshuset i Uppsala, i kommunens kulturnämnds lokaler, på C-landstingets kansli samt vid ett kommunfullmäktigesammanträde och vid ett möte inom C-landstinget.

Modell av centralsvensk gård

Modellen har tillverkats under året och föreställer en typisk, uppländsk äldre bondgård och kommer att stå permanent uppställd i museilokalerna. Den är avsedd som en lekmodell för barn men också som en pedagogisk modell för

vuxna. Modellen, som har Kaplansgården i Härkeberga som förebild, är en första början till en barnavdelning på museet.

Broschyr om Upplandsmuseet

För att sprida information om museet, framför allt vad det gäller samlingarnas innehåll och museets verksamhet på den dokumenterande sidan, har en broschyr med färgbilder producerats. Text och utformning har utförts av Helena Harnesk.

Vykortsserie

En serie på sex färgvykort med motiv ur museets samlingar har producerats.

Undervisning

Upplandsmuseet utnyttjas i allt större utsträckning till undervisning av olika slag. Vad man främst efterfrågar och använder sig av är personalens speciella yrkeserfarenhet och permanenta och tillfälliga utställningars innehåll. De institutioner som främst vänder sig till museet är grundskolor och gymnasier i Uppsala, Uppsala universitet, Lärarhögskolan i Uppsala samt vuxenutbildningen inom studieförbunden.

Grundskolor och gymnasier

Grundskolor och gymnasier har främst utnyttjat (166 tim.) de tillfälliga utställningarna, i regel med hjälp av museets guider och i förekommande fall med hjälp av till utställningen hörande pedagogiskt material. Basutställningarna behöver revideras pedagogiskt och etnologiskt för att i nämnvärd utsträckning kunna användas av grundskolor och gymnasier.

Uppsala universitet

Institutionen för konstvetenskap har använt museets utställningar och dess personal för undervisning, 6 tim. inom museet, varav 2 med egen lärare och 4 med intendent Harnesk som lärare, 9 tim. utanför museet, lärare intendent Harnesk.

Lärarhögskolan i Uppsala

Skolan har använt museet i undervisningen, med egen lärare 11 tim., med intendent Harnesk som lärare 8 tim.

Studieförbund och föreningar

Studieförbund och föreningar har använt museets utställningar 34 tim., i regel med hjälp av museets guider.

De krav som från undervisningssektorn i Uppsala ställts på Upplandsmuseet under året har kunnat tillmötesgå endast i ringa mån. Varken personal eller speciella lokaler finnes för pedagogiska ändamål.

Öppethållande m. m.

Museet har 1.10–30.4 varit öppet vardagar kl. 12–16, sön- och helgdagar kl. 13–17 och helgfria onsdagar även kl. 19–21. Under tiden 1.5–30.9 öppet vardagar kl. 11–16, för övrigt samma tider.

Disagården har varit öppen, dvs. området tillgängligt, 29.5–24.9. Stugorna har endast kunnat öppnas vid amanuensernas visningar onsdag–fredag tre ggr/dag, lördag och söndag sex ggr/dag.

Besöksfrekvens

Upplandsmuseet har under 1971 besökts av 33 220 personer, vilka fördelar sig sålunda: enstaka besökare 27 126, gruppbesök 1 558 (59 grupper), skolklasser 4 536 (250 klasser).

Årets besökssiffra är låg i jämförelse med siffrorna för 1969 och 1970, då museet hade 48 006 resp. 41 914 besök. Dessa år var emellertid extra ordinära på grund av vissa speciella verksamheter men också i hög grad på grund av extra arbetsinsatser från museipersonalens sida. Årets besökssiffra bör ses i jämförelse med medelantalet besök per år under perioden 1964–1968, nämligen 23 400.

Antalet besök på Disagården kan uppskattas till ca 18 000. I denna siffra ingår 347 skolbarn (23 klasser) och 1 186 personer som deltagit i amanuensernas visningar. Besökssiffran för 1970 var ca 10 000.

Arkiv och bibliotek

Enligt avtal med Upplands fornminnesförening har Upplandsmuseet oinskränkt tillgång till fornminnesföreningens antikvariskt-topografiska arkiv och bibliotek. Stiftelsen Upplandsmuseet har under 1971 förvärvat viss speciallitteratur för kr 223: 90.

Uppsala 23 februari 1972

Samuel Eriksson
ordf.

Ola Ehn
sekr.